

er zoo over van den troost van het verbond? Alle houvast wordt ouders en kinderen uit handen geslagen. De gemeente heeft niet eenigen grond om te bidden en te danken. Hiertegen moet gehandhaafd worden, dat de doop doop blijft, ook al wordt de zegen ervan verworpen. En het is enkel onze schuld als wij den zegen Gods zien verloren gaan in ons leven.

In verband hiermee willen wij ook nog opmerken, dat het minder juist is om te zeggen, dat wij door onzen doop verzegeld zijn. De doop verzegelt Gods belofte. Onder verzegeling verstaat de Schrift iets anders dan gedoopt worden. Daarom spreekt onze belijdenis (catechismus Zondag 25) ook van het sacrament als teeken en zegel, waardoor de beloften des evangelies te beter te verstaan gegeven en verzegeld worden.

En nu heeft men in artikel 33 van de Geloofsbelijdenis wel een eenigszins andere beschouwing gezocht, maar ten onrechte. In de uitgave van Prof. Rutgers lezen wij, dat de sacramenten er zijn om aan ons de beloften Gods te verzegelen. Men heeft echter in den oorspronkelijken tekst reden gevonden om te vertalen in ons. Maar ook al zou deze vertaling de juiste zijn, waartoe het Latijn van den oorspronkelijken tekst niet verplicht, dan nog beteekent het niet anders dan dat, zooals door de besnijdenis de beloften Gods in het vleesch werden beteekend en verzegeld, zoo ook door het water van den doop aan of in ons Gods beloften verzegeld zijn. Maar daarmee is de doopeling zelf nog niet verzegeld. De doop is geen zegel op het geloof van den doopeling. Want, zegt Calvijn, mijn geheele doop zal mij niet eenig voordeel geven, als ik den rug toekijk aan Hem, die Zich mij heeft aangeboden. Zoo verzegelt de doop niet ons geloof, hij vermaant en verplicht tot geloof.

W. H. VAN DER VEGT.

UIT DE SCHRIFT

Door het water en door het vuur.

Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn; en door de rivieren, zij zullen u niet overstroomden; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken. Jesaja 43:2.

Van de aarde zingen we: haar stand blijft vast, al wisten haar tooneelen.

Maar vaster dan de aarde is de goedertierenheid des Heeren over Zijn volk.

Hoe dwaas lijkt in dat licht onze vrees, dat het met de Kerk des Heeren mis zal loopen in de wereld.

Zou dit ooit kunnen met de Gemeente, die Christus gekocht heeft met Zijn bloed, en waaraan Hij het eeuwige leven heeft beloofd?

De Kerk is het erfdeel Gods; zij is het loon van den Middelaar, Zijn arbeidsloon dat voor Zijn aangezicht is.

Zal de Heere Zijn volk dan verlaten?

Wees maar niet ongerust, zelfs niet in deze tijden van wereldverwildering en van het woeden veler vijanden tegen het volk des Heeren.

De Heere zal zich, ook bij toenemenden afval, een overblijfsel bewaren, naar de verkiezing der genade.

Maar daarmee is de last van het kruis niet afgewenteld.

Israël kwam niet vrij van de ballingschap, die het om zijn zonden legging.

De smeltoven werd niet overbodig.

Deze moest het goud juist dienen.

Maar door de diepten zou de weg des Heeren klimmen naar de hoogte.

Dat leek wonderlijk. Gelijk het ook nu wonderlijk lijkt.

De getrouwen, die in Babels ballingschap bij God in de schuld kwamen, en Hem met berouw zochten, zullen het vaak moeilijk gehad hebben om de belofte vast te houden.

Velerlei vrees en zorg beklemden hun hart.

Hoe komen we hier ooit vandaan?

Zal de machtige Koning van Babel ons ooit laten trekken?

Wie zal ons verlossen uit deze gevangenis?

En dan, stel dat dit gebeurt, hoe komen we door de gevaarlijke en woeste streken, die ons van het land der vaderen scheiden?

Scheen het geen hopeloze zaak?

Maar neen, ze hebben het Woord der profetie.

En ze gelooven: de Heere is getrouw. Zijn verbond wankelt nooit.

In Gods raad ligt alles gereed.

Hij zal vrijmaken uit banden en boeien.

Hij opent de gevangenis.

Hij behoeft Zijn kinderen alleen maar bij hun naam te roepen. Hij heeft ze nooit vergeten. Hij eischt ze op aan de poorten van Babel.

Hij roept, en ze moeten komen.

Babel moet ze loslaten en vrijgeven; het jaar der verlossing gemaakt; wie kan dezen trouwen, hemel-schen Vader van Zijn kinderen berooven?

En wat den weg betreft, daar zal God ook voor zorgen.

Hij laat Zijn kinderen niet alleen trekken.

Hij gaat Zelf mee.

Al moeten ze door hooggezwollen rivieren, geen nood! Hij is bij hen, en de dreigende, zuigende stroommen kunnen hen niet meesleuren.

Ze komen er veilig door, al dreigt de dood. Hij houdt Zelf hun hand gevat. Ook al zouden ze door vurige vlammen moeten gaan, door het felle oorlogsvuur bestookt, ze zullen niet verbranden. De vlam zal geen vat op hen hebben, en hen niet aansteken.

Wat een rijke troost ligt hierin ook voor de gemeente van nu.

En voor elk oprechte van hart.

God is getrouw; Hij vergeet Zijn volk nooit, zelfs niet, als Hij, om hun zonden, Zijn aangezicht voor hen moet verbergen en hen door hun vijanden laat overmeesteren.

Berouw neemt geen ballingschap weg.

De Heere redt Zijn volk, en Hij bewaart het. Maar gevaren en bezwaren worden niet weggenomen van hun pad.

Ze worden onderworpen — om hun zonden — aan vuurproef en waterproef.

Maar wat nood!

Het einde zal heerlijk zijn.

Neem daarom getrouwt uw kruis op, achter Christus!

Babel noch ballingschap berooven u duurzaam van Sion.

Vrees geen der dingen, die gij lijden zult.

Vrees ook den weg niet, waarop uw God u leidt.

Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn; en door de rivieren, zij zullen u niet overstroomden; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken.

Deze belofte brengt elk geloovige in het nieuwe Jeruzalem.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Prof. Hepps misverstand inzake de algemeene genade. (X.)

Kwade gevolgen van Prof. Hepps verbondsbeschouwing. (V.)

Wanneer we thans, ter besluiting, niet van deze reeks, doch van het onderhavige onderdeel („kwade gevolgen“ etc.) terugzien op wat Prof. Hepp ons bleek (of scheen) te willen, dan komt weer een gevoel van verwondering over ons. Verwondering over het halfslachtige en onzekere van Prof. Hepps betoog. Van iemand, die zóó ernstige beschuldigingen durft inbrengen, zou men mogen verlangen, dat hij weet, wat hij wil. Maar als 't daarop aankomt, houdt Prof. Hepp vaak een slag om den arm. Of ook, hij verzwakt zijn woorden dermate, dat men zich afvraagt: hoe is 't nu eigenlijk?

Dit blijkt alweer in het stuk der „medewerking“. Hoe is 't nu, zou men Prof. Hepp willen vragen, is nu de mensch medewerker met God, ja, dan neen? Antwoord: oeh ja, maar u moet het begrip niet „overspannen“. Hetgeen ook als niemands zonde door hem kon worden aangewezen. Hoe is 't nu, zou men verder willen vragen: is er sprake van „tweede oorzaken“, heeft die term nu bestaansrecht, ja, dan neen? Antwoord: „Wel ontkenen zij“ (d.w.z. de Gereformeerde dogmatici) „niet, dat ook na den val de ordening van oorzaak en gevolg NIET GEHEEL was opgeheven, en dat in zoover (IN HOEVER?), dat blijft nu in het donker, na het voorgaande, K. S.) de schepselen als „tweede oorzaken“ moesten worden gezien, maar zij voegden er steeds aan toe, dat God voortdurend in de schepselen met Zijn almachtige en alomtegenwoordige kracht moest invloeden (influxus) om hen werkelijk oorzaak te doen zijn, en het door God bepaalde effect te doen bereiken“ (85/6).

Ja, daar staan we nu weer te kijken.

„De ordening van oorzaak en gevolg niet geheel opgeheven.“

Een ordening dus toch ten deele opgeheven (ik zou 't niet graag nazeggen, en ik ben bang voor elke calvinistische filosofie, die met zulke theoremen zou gaan werken...)

En voorts: déze „ordering“ van oorzaak en gevolg ten deele opgeheven... Tot welk deel? Stilzwijgen bij Prof. Hepp.

Niettemin: toch spreekt ook Prof. Hepp van „oorzaken“, die werkelijk oorzaken zijn.

Wat wil nu Prof. Hepp?

Als het er op aankomt, te vertellen, wat hij nu eigenlijk op het kardinale punt heeft te stellen tegenover mij, dan lezen we bedenkelijke, beschermende restricties. Duidelijker vind ik daarom wat Bavinck zegt (Dogm. II, 574): „Nu zegt de Schrift, én dat God alles werkt, zoodat het schepsel slechts een instrument is in Zijne hand... én dat de voorzienigheid van de schepping onderscheiden is en het bestaan en de zelfwerkzaamheid der schepselen onderstelt... Daarmede in overeenstemming leert de Christelijke theologie, dat de causae secundae (tweede oorzaken) volstrekt aan God als prima causa (eerste oorzaak) gesubordineerd zijn en toch in die subordinatie echte, ware causae (oorzaken) blijven.“

Een enkele week hier wel is waar zijwaarts af, zoodat de nominalist Biel in de Middeleeuwen, en ook Zwingli in den tijd der Hervorming, die de tweede oorzaken ten onrechte zoo genoemd achtte en ze liever instrumenten heeten wilde. Maar desniettemin was het constante leer der Christelijke Kerk, dat de tweede oorzaken wel geheel en al van de eerste oorzaak dependent, maar tegelijk toch ook ware, wezenlijke oorzaken zijn.“ Hier is even stil te houden.

Zwingli zegt volgens een door Bavinck afgewezen gedachtengang: noem de tweede oorzaken „liever instrumenten“. (Wij zullen straks zien, dat hij hier niet eens over den mensch spreekt.) Prof. Hepp zegt: „De nieuwe mensch is SLECHTS een tot het goede gewillig gemaakt willend middel in Gods hand“. Almede: „De Gereformeerde dogmatiek gebruikte voor den geloovige gaarne het woord middel of instrument Gods“ (86/7). Waartegenover Bavinck dan weer plaatst zijn uitspraak: „de causae secundae zijn geen instrumenta SLECHTS“ (575).

In dezen blijkt Prof. Hepps terminologie meer naar Zwingli dan naar Bavinck georiënteerd te zijn, wat ons ten zeerste spijt.

Zwingli toch handelde in zijn „De Providentia Dei“ (Opera, ed. Schuler-Schulthess, IV Turici, 1841) in een derde hoofdstuk over de „tweede oorzaken“, die, gelijk hij in den titel aangeeft, ten onrechte „tweede oorzaken“ genoemd worden (86, v.). Lezers, die geen latijn lezen, kunnen een overzicht van Zwingli's gedachten op dit punt verkrijgen uit de in 1918 te Zürich verschenen bloemlezing uit diens werken: Ulrich Zwingli, Eine Auswahl aus seinen Schriften (Tinsler, Köhler, Rüegg), bl. 762 v.

In dit bekende tractaat poneert Zwingli, dat wij genoopt zijn (cogimur) te belijden, dat er maar één enkele ware oorzaak aller dingen is (95, vgl. Auswahl 767); al het andere kan slechts (non magis) oorzaak zijn in denzelfden zin, als waarin de gezant van een voornaam heer zelf heer kan wezen of een instrument van een smid de oorzaak van het smeedwerk, of het trekbeest voor de ploeg de oorzaak van de voorbereiding van den akker is. Wie denkt er aan, den naam van den heer aan den gezant te geven, of het werktuig de eer van de fabricage, of het trekbeest den lof van akkerbereiding toe te kennen?

Streng genomen (rite) kan men dus de tweede oorzaken geen oorzaken noemen, al wil Zwingli daarover nu verder geen strijd ontketen¹⁾, indien men het maar eens is over de zaak zelf; termen worden nu eenmaal opgesteld al naar gelang men een bepaald gezichtspunt inneemt of bepaalde gevallen op het oog heeft.

Men ziet het: Zwingli's standpunt lijkt veel op dat van Prof. Hepp; men herleze slechts, wat we van hem aanhaalden.

Dat is het eerste ding, dat we jammer vonden in deze parallel.

Maar er is nog iets.

Hoewel Prof. Hepp in het onderhavige vraagstuk terminologisch meer aan Zwingli, dan aan Calvijn en de andere Gereformeerden ons herinnert, toch had ik voor een lief ding gewild, dat hij dan ook maar op Zwingli's lijn gebleven was in betrekking tot den mensch. Reeds in den aanhef van cap. III zegt Zwingli al dadelijk, en zulks in onderscheiding van Prof. Hepp, dat hij over den mensch afzonderlijk spreken zal, en niet — gelijk Prof. Hepp het doet — in één en hetzelfde verband met alle andere schepselen, anorganische zoowel als organische (86, Auswahl 762). De reden voor dit gansch normale bedrijf ligt hierin, dat God den mensch „de wet“ gegeven heeft; de kenner der dogmengeschiedenis weet, dat daarmede aanstonds het probleem aangesneden is, dat later onder het hoofdstuk van het werkverbond is behandeld geworden. En nu legt Zwingli dadelijk verband tusschen die wet en de voorzienigheid Gods; over den mensch als „tweede oorzaak“ (al of niet) kan men z.i. niet handelen zonder „de wet“ voorop te plaatsen. Daarover handelt dan ook cap. IV (98, Auswahl 769 v.). Hoe gedurfd is daar de rijkdom van titels, die den mensch worden toegekend; ons „medewerker“, gelijk wij dat begrip van alle zijden hebben afgegrensd, is daarbij maar kinderspel. Gelijk Kuyper de verbondsrelatie tusschen God en mensch in verband zet met het liefdesverkeer tusschen de personen van den drieëenigen God, hetgeen voor het vraagstuk der medewerking, dat Kuyperiaansche begrip, van de grootste beteekenis is; alzoo ook Zwingli. Niet slechts als beeld en exempel Gods is de mensch door God geschepsen, maar ook als aardische creatuur, die in onderscheiding van alle andere het beeld vertoonen zou van Gods toekomstig verkeer met de wereld in Zijn Zoon²⁾.

Zwingli staat in dit verband, om een bekende uitdrukking te gebruiken, „aan den rand van den afgrond“, met name reeds in de volgende zinnen. Men denke dan ook niet aan eenige neiging tot sympathie mijnerzijds voor wat hij verder opmerkt. Als de mensch bij Zwingli datgene voor de wereld heet, wat God voor de mensch is, dan wijzen wij dit alles af, vooral als we hooren op welken grond Zwingli zulks betoogt (de „ziel“!). Maar wij vallen hem wel bij, als hij de bepaling van 's menschen plaats onder de z.g. „tweede

1) Constat igitur causas secundas non rite causas vocari, quamvis de nominibus nunquam constituerimus pertinaciter digladiari.

2) Quibus facile colligimus, universorum opificem deum hominem non in hoc solum condidisse ut imago et exemplum eius esset, sed in hoc quoque ut ex his creaturis, quae de terra factae sunt, esset quae deo frueretur, hic commercio et amicitia, isthic vero possidendo et amplexando; sed in hoc ut umbram quandam praefigureret eius commercii, quod aliquando per fillum suum cum mundo initurus erat.

oorzaken“ mensch met gemeen he hier aange verbondsle maritus m des menscl der Welt“

De onzels polemische verklarba de loopenc ook nu v punt hee tegen Pro over dat daag ni geding (11 zekering: nu niet ver genade aan kan ik het. dan en p misch bedn de amtsge kent als G Zach. 13:7 medegenoo sche woord (aliquo ius achappelijke naren des van 1 Com alleen*). A Hiermee clusie is, e hand met a op schu onzerzijds gereformee het problee het oog te geopend w sprake kw gestelde b oorzaken, c destructief in de plaas prijsgegeve nen de e oorzaak en helder, dat merkt, wa God en de naast aenheid, die is, dat „er God en Zi andere, di werking is (eerste oos king van „ dit dubbel Bavinck k en de cal daarbij he ken. Maar de theorie van een or dat is niet bepaald d het brengt Liever d Prof. Gees woord „sa dien Prof. niet h.v. sancie v het ook i werker-Go Hepp ter

„Wij kri plichten i ste zedelij ALS ZIJN onderschei deze plich ding van c zullen en. ALS MED en in Zijn GESLOTE wereld sch een ideaal en dat wij door ons gehoorzan Men leg „godsdien als mede-

3) Dieu toutes choses lieutenants, 4) עֲבֹדָה et quisquis Deus hoc sentat se p quior Deo, praefectura vocantur scilicet, qui (44, 355).

Soldaten met een boord.

Onze wakkere minister van defensie is o.a. ook bezig den Nederlandschen krijgsmannet beten aan te kleeden. Onder de nieuwe uniform-modellen moet er ook een zijn met een liggenden kraag, waarvoor een overhemd kan worden gedragen. Als dit mocht worden doorgevoerd kunnen wij eerlang soldaten-met-een-boord zien opmarcheren.

Soldaten-met-een-boord hebben wij reeds lang in ons christelijk leven. Ik denk daarbij aan onze „intellectueelen” en onze studenten. Op den naam „intellectueelen” heb ik het niet erg begrepen, aangezien onze catechismus leert, dat wij allen intellectueelen zijn, in kennis en tot kennis geschapen. Ook de naam student heeft wel wat aan betekenis ingeboet, daar voor den eenvoudigen werkkring tegenwoordig zware eischen gesteld worden. Onze kapper zal binnenkort examen moeten afleggen in anatomie. Wel Edeld geboren Heer, die van God het voorrecht ontvingt, aan een inrichting voor hooger onderwijs te studeeren, zeg eens! wat zijt gij eigenlijk meer dan de zoon van mijn waschvrouw, die na een ganschen dag in de fabriek aan de werkbank gestaan te hebben, op de avondschool met branderige slaapogen blokt op de mathesis? Die vraagstukken oplost, waarvan ik duizel en teekeningen maakt, waarbij ik mij een stumper voel en gij misschien ook! Zouden wij Christenen al die malle schotjes, al die stands- en groepsverbeeldingen, die wij uit de wereld geïmporteerd hebben, niet eens laten vallen en als doodgewone menschen kinderen naast elkaar gaan staan? Standen zijn van God — zei mij eens een welgestelde broeder — maar afstanden zijn van den mensch. Broeder Intellectueel, stap over uw hul en over uw proefschrift heen en kom bij ons zitten. Niet alleen in de kerk, maar ook in de kies-vereeniging, in Patrimonium, in de evangelisatie-commissie! Daar is in de laatste jaren een verwijdering gekomen, die vroeger onder ons onbekend was. Het grootstadsleven, waarbij bepaalde woningtypen in bepaalde buurten worden gelocaliseerd, werkt die verwijdering in de hand, wij krijgen allerlei kleine maatschappijtjes in één stad. Dat niet meer kennen van elkaar heeft allerlei fouten tegen de liefde tot gevolg. Onze voormannen spreken gaarne van ons volk! Die term zal wel goedbedoeld zijn, maar smaakt mij niet. Het doet mij teveel denken aan een beschouwing waarin ons volk als een object gezien wordt van het intellectuele subject. Ons volk? Maar, Broeder Minister en Broeder Professor, daar hoort u toch ook bij, bij ons volk? Zeg maar wij, wij, gereformeerde christgelovigen, met een boord en zonder een boord. Wij zeggen, dat is moeilijk! Niet minder moeilijk voor de soldaten zonder boord. Want het is waarlijk niet mijn bedoeling de schuld van de verwijdering hoofdzakelijk te gooien op de „intellectueelen”, er is hier wisselwerking. De soldaten zonder boord toonen soms een koppiger onwil om iets van de zorg, van de moeilijkheden van den strijd van een anderen levenskring te verstaan. Wie een boord draagt, werkt niet, wie een boord draagt kan geen zorg hebben, wie een boord draagt, kan moeilijk een degelijk christen zijn! Neen, maar bij den man met de pet is eigenlijk alleen de rechtzinnigheid in veilige handen, bij hem is de geestelijke intuïtie, de zorgvuldige wandel! Och, schei toch uit met dat gezanik, met dat likken en dat hakken! Die verwijdering wordt waarlijk niet weggenomen als wij, generaliseerend een enkel excès, van onze intellectueelen (vooral op de leeraren schijnt men gebeten) spreken als van dat slappe stelletje! Een hooge borst is erger dan een hooge boord en ik zie er geen nut in om van een anderen levenskring een verwrongen beeld te scheppen en zoo ons nog wijder uit elkaar te jagen dan nu reeds het geval is. Laat ons de handen inéenslaan! Laat ons kloek ons tegen de verwijdering inslaan! Laat ons handhaven de eenheid van ons christelijk leven! Eén catechisatie voor de jongens van de H.B.S. en van de fabriek! Eén jeugdvereniging voor jongens met een mondje Latijn en voor knapen met een mondje Jordanssch. Eén kerkgang, één dominee, voor een roestkrabber en voor een burgemeester! In heel het christelijk leven gemeenschap der heiligen en niet aparte schoolbestuursmensen, evangelisatie-mensen, commissie van beheer-mensen enz. enz.

Alleen vlak naast elkaar kunnen wij standhouden en optrekken, één slagorde; pet naast hoed, klomp naast schoen, bef naast voorschot!

En allen op de knieën — in de flat en in het tehuis voor ouden van dagen, aan de universiteit en in het kruidenierswinkeltje, biddend om de beschaving van den Heiligen Geest.

Opdat wij de keur Zijner schepselen zouden zijn! Jonkheeren en Jonkvrouwen des Heeren HEEREN!

N. B.

nis van Geesink is op dit punt aangevochten door Prof. Hepp, maar veilig bij K. S.

Ach, de dagen van Geesink...

„Door aan God te gehoorzamen worden wij medewerkers Gods”, zegt hij, onder verwijzing naar 1 Cor. 3:9, bl. 171, a.w.). „Medewerkers Gods in deze wereld en met name in de wereld onzer medemenschen”. En onmiddellijk volgt er op: „Deze in de zelfovergave, de zelfmededeeling gewortelde gehoorzaamheid is NOVA OBOEDIENTIA” (d.w.z. nieuwe gehoorzaamheid). Dat is wat anders dan de „concurus”, waarover Prof. Hepp het heeft (86).

Tenslotte: Geesink leert:

„Voor den christen is het hoogste goed de gemeenschap met God, religieus als fruit Deo”, ETHISCH als door medewerkers met God te zijn, Hem te dienen. Dit laatste ideaal nu zou worden bereikt, wanneer heel de menschheid in al haar gemeenschapskringen, gedrongen door de liefde tot God met haar wilshandelen MEDEWERKTE met God en dit ideaal geeft den inhoud aan de christelijk-zedelijke goederen en het christelijk hoogste goed. Dit ideaal echter kan, sedert... de zonde in de wereld kwam, in deze bedeele niet worden bereikt. Het zal worden bereikt na de parousie met de komst van het koninkrijk Gods als Gabe aan de door Hem verlorene menschheid”. Hierna volgt dan bij Geesink een passus over de gemeene gratie. Waarop hij besluit: „Buiten haar is de schrikkelijke realiteit, waarin de van de door Christus verlorene menschheid afgescheurde individuen verkeeren en dat is de hel. Maar toch blijft dit ideaal voor den christen en de christelijke gemeente... een Aufgabe, en hebben zij, zij het dan ook tot een relatieve verwezenlijking Gods mede-arbeiders en medestrijders te zijn” (176).

Ik zou het niet graag zoo zeggen. Ik geloof ook niet, dat deze laatste regels duidelijk zijn. Dat ze den ganschen Geesink niet doen uitkomen, is wel zeker, het blijkt reeds uit de voorafgaande aanhalingen. Maar niettemin is wat hier staat, mij tienmaal liever dan wat Prof. Hepp zegt. Deze verklaart, dat het leven der dankbaarheid ons voor geen enkele verplichting van het verbond der werken plaatst. Maar Geesink, die het medewerkschap, evenals ik, uit het werkverbond afleidt (citaat 1), verklaart in citaat 2, dat deze werkverbondsverplichting terugkomt in het leven der dankbaarheid, en dat ze blijkens citaat 3 dagelijks onze Aufgabe blijft, door deze Gabe.

Prof. Hepp, in zijn afwijking van Geesink, en van de gangbare meeningen, heeft het woord „nieuwe gehoorzaamheid” (of „andere” gehoorzaamheid) afgezet, links door een oppositie tegen Geesink (geen enkele verplichting van het werkverbond) en rechts door zijn verzet tegen mij, inzake de „rechtlijnigheid” der verbonden. Maar daarom staat daar dan ook onbeschermd en eenzaam zijn zinnetje (87), dat wij (door het genadeverbond) „medewerkers in hooger en tegelijk in afhankelijk zinn (n.l. voor ons geloofsbewustzijn) worden”.

K. S.

5) Dit niet onbedenklijke woord beteekent: „God genieten”.

Hoe Prof. Dr. V. Hepp citeert. (III.)

Geval 6. Op bl. 67, vraagt Prof. Hepp: „Zit er wellicht ook destructie in de stellige verzekering (van K. S.): „Ons theologisch spraakgebruik heeft zich wel heel ver verwijderd van dat van den eenvoudigen bijbel-lezer, en van hemzelf?” De woorden: „ons theologisch spraakgebruik...” zijn ontleend aan „De Ref.” XVI, no. 23, bl. 194, c. VLAK AAN DE DOOR PROF. HEPP GECITEERDE WOORDEN GAAT VOORAF: „Want heel wat controversen, waarvoor de aandacht der geloovigen in den laatsten tijd gevraagd wordt, vinden tenslotte hierin hun scherpte, dat juist over zonde en zondeval door de meeste theologen totaal anders gedacht wordt, dan eenvoudige bijbellezers zich zelfs maar droomen”. Een lid der J.V. voelt hier al, en uit het geciteerde artikel blijkt trouwens duidelijk, dat ik het heb over die ongereformeerde menschen, die h.v. kalmweg blijven spreken van een zondeval, en intusschen niets gelooven van een historischen staat der rechtheid, waaruit op een bepaalden dag der geschiedenis de mensch is uitgevallen. Ik keer me dus tegen niet-gereformeerden, tegen Barth, Haitjema, c.s.; gelijk trouwens het artikel zelf een antwoord was aan Dr O. Noordmans. Vlak daarop geef ik dan ook een illustratie bij de door Prof. Hepp aangehaalde woorden, als ik spreek over hen, die „God als Schepper zijn eere willen geven”, maar Gen. 1:1 als historisch bericht verwerpen. Men zou zoo zeggen: dat is nog al primitief gereformeerd, en, al keert het zich dan ook tegen menschen, met wie Prof. Hepp in Calvinistenbond op grondslag der drie formulieren wilde samenkomen, het ligt in de lijn van Kuiper en van Assen. Maar de hoogleeraar Hepp schudt zijn hoofd, hetgeen erg is, en wekt den schijn — blijkens het verband van zijn betoog — alsof ik het heb tegen gereformeerden, hetgeen erger is: het is onwaar.

Geval 7. Op bl. 67 zegt Prof. Hepp: „Ook” (de oude onderscheiding, vgl. 66) „tusschen algemeene (over alle schepselen), bijzondere (over den mensch) en bijzonderste voorzienigheid (over de geloovigen) wordt verworpen”. Hier citeert Prof. Hepp „Ref.” XVI, 20, bl. 171, a. Daar schreef ik ter bestrijding van Dr Noordmans: „Ik geloof, dat die (zes en zestig) boeken (der H. Schrift) bij elkaar gebracht zijn door Hem (God) zelf, in diezelfde voorzienigheid, waarmee Hij de menschen van spijs, de leliën van regen en zon, den Christus van vader en moeder en leerlingen, de wereld van een openbaring in woord en schrift heeft voorzien. In die (Zie vervolg op blz. 172.)

oorzaken” laat bepalen, niet slechts door wat de mensch met alle creaturen, organische en anorganische, gemeen heeft, doch ook en vooral door het verbond, hier aangeduid met den naam „wet” (lex, vgl. werkverbondsleer). „Heraus est deus humanae mentis et dux; maritus mundi est homo”; „Gott ist Herr und Lenker des menschlichen Geistes, der Mensch ist der Hausherr der Welt” (99, Auswahl 769).

De onzekerheid van den gang van Prof. Hepp in zijn polemische betoogen is intusschen ook in dezen wel verklaarbaar. Gelijk in elke brochure van zijn hand in de loopende reeks tot nu toe verschenen, zoo is het ook nu weer: hij loopt over het kardinale punt heen. Gaat het over de substantialiteit der ziel, tegen Prof. Vollenhoven, dan verklaart Prof. Hepp: over dat substantiebeprijp kan ik het nu vandaag niet hebben. Komt de term „onpersoonlijk” in geding (tegen Prof. Vollenhoven), dan luidt de verzekering: over dat persoonsbeprijp spreek ik me nu niet verder uit. Wat hij het probleem der algemeene genade aan, dan heet het: over dat ambtsbeprijp kan ik het nu niet hebben (83). Jawel, maar het wordt dan en passant een beetje willekeurig, heel dat polemisch bedrijf. Gelukkig hebben we nog Calvijn, die over de ambtsgedachte het wel heeft en dan den mensch kent als Gods „lieutenant”, en die — sprekende over Zach. 13:7, en den daarin voorkomenden naam „mijn medegenoot” of socius — het daar gebruikte hebreuwsche woord vertaald wil zien, o.m. door: van rechtswege (aliquo iure) aan iemand verbondene, nabuur, vriend-schappelijk verbondene; een eertitel, die aan de dienaren des Woords toekomt, volgens Calvijns exegese van 1 Cor. 3:9, doch aan hen — gelukkig — niet alleen. Allen zijn medewerkers Gods.

Hiermee willen we dit onderdeel besluiten. Onze conclusie is, dat wat Prof. Hepp heeft opgemerkt in verband met de kwestie van het mede-arbeider Gods zijn, a. op schuldige wijze een karikatuurbeeld gaf van wat onzerzijds werd opgemerkt, b. inging tegen wat van gereformeerde zijde, ook in de Synopsis, geleerd is, c. het probleem verengde door voor verbond en ambt het oog te sluiten, waar ze onzerzijds weer er voor geopend waren, d. en op het punt, dat dan nog ter sprake kwam bij de behandeling van het aan de orde gestelde begrip, het punt n.l. van „eerste” en „tweede” oorzaken, ons met het mes in de keel liet zitten, m.a.w. destructief werkte, zonder aan te geven, wat thetisch in de plaats te stellen zou zijn van wat door Prof. Hepp prijsgegeven was: n.l. het óók na den val (!) in één en deele „opgeheven” zijn van de „ordering” van oorzaak en gevolg. Prof. Hepp schreef: „het is wel heel helder, dat het als heilighschennis moet worden gebrandmerkt, wanneer men een arbeidsverdeling tusschen God en de auto zou durven veronderstellen” (86). Maar naast deze door niemand ook maar even betwiste waarheid, die door Bavink (a.w. 575) aldus geformuleerd is, dat „er geen arbeidsverdeling plaats heeft tusschen God en Zijn schepsel”, staat bij Bavink tenminste de andere, die onmiddellijk er op volgt: „maar dezelfde werking is geheel en al werking van de causa prima (eerste oorzaak) en EVENZOO GEHEEL EN AL werking van de causa proxima” (de tweede oorzaak). Met dit dubbele en onvermengde „geheel en al” van Bavink kan men progressief werken in de dogmatiek, en de calvinistische filosofie laten werken, al zal ze daarbij het begrip „oorzaak” nader hebben te onderzoeken. Maar wat Prof. Hepp in plaats van Bavink stelde, de theorie n.l. dat na den val een partiele „opheffing” van een ordening (van oorzaak en gevolg) plaats vond, dat is niet alleen niet progressief, maar het is ook zeer bepaald destructief. Het brengt niet achteruit, maar het brengt ons op een verkeerd spoor.

Liever dan met Prof. Hepp ga ik daarom in zee met Prof. Geesink. Evenals ik aan hem dacht, toen ik het woord „sanctie” (in het verbond) gebruikte, een term, dien Prof. Hepp slechts aan volkenbondspacten, maar niet b.v. aan Witsius' verhandeling over „de poenale sanctie van het werkverbond” liet denken, zoo staat het ook in het onderhavige geding: inzake het medewerker-Gods zijn. Wat Geesink poneert in de door Prof. Hepp ter perse gelegde „Geref. Ethiek” acht ik juist: „Wij krijgen” — zegt Geesink, II, 161 — „dus 10. de plichten in betrekking tot God, voorzover Hij het hoogste zedelijk goed voor Zijn wereld wil en ons daartoe ALS ZIJN MEDE-ARBEIDERS verplicht. Ziende op het onderscheid tusschen religie en godsdienst kunnen wij deze plichten de godsdienstige noemen in onderscheiding van de religieuze. God toch wil, dat wij Hem dienen zullen en de Schrift spreekt dan ook van den mensch ALS MEDE-ARBEIDER GODS. Dit willen is gegrond en in Zijn recht als Schepper en in het met den mensch GESLOTEN WERKVERBOND. God nu, die ook onze wereld schiep om Zijnszelfs wil, wil dat die wereld aan een ideaal of idee van volkomenheid zal beantwoorden, en dat wij Hem daarbij ALS ZIJN MEDE-ARBEIDERS, door ons willen te voegen naar Zijn wil of Hem te gehoorzamen, zullen dienen.”

Men legge daarnaast eens wat ik schreef, zoowel over „godsdienst” (brochure Hepp, 80) als over den mensch als mede-arbeider (a.w. 84), en we constateeren: de erfe-

3) Dien a créé les hommes à son image, il leur a mis toutes choses en main, à ce qu'ils fussent ici comme ses lieutenants, preik over Job 9: 33, 449.

4) „Hebraeus significat socium, vicinum, vel familiarem, et quisquis nobis coniunctus est aliquo iure. Non dubito quin Deus hoc titulo insigniat pastores, quoniam per ipsos repraesentat se populo. Et quo quisque magis eminet, is est propinquior Deo, ut scimus. Unde et reges et iudices et quicumque praefecturae obtinent, vocantur ejus filii. Sic etiam pastores vocantur ejus socii... socii Dei, propter coniunctionem scilicet, quia sunt cooperarii Dei... συνεργός (1 Cor. 3: 9) (44, 355).

waarts af, zooals
t, en ook Zwingli
tweede oorzaken
ze liever instru-
nin was het con-
t de tweede oor-
zaak dependent,
de oorzaken zijn”

vinck afgewezen
zaken „liever in-
dat hij hier niet
Prof. Hepp zegt:
n tot het goede
Gods hand”. Als
gebruikte voor-
lel of instrument
dan weer plaatst
zijn geen instru-

ologie meer naar
erd te zijn, wat

Providentia Dei”
Turici, 1841) in
e oorzaken”, die,
ten onrechte
worden (86, v.).
een overzicht van
krijgen uit de in-
uit diens werken;
seinen Schriften

ingli, dat wij ge-
maar één enkele
l. Auswahl 767);
i) oorzaak zijn in
aan een voornaam
trument van een
of het trekbees
ereiding van den
um van den heer
ktuig de eer van
in akkerbereiding

is de tweede oor-
Zwingli daarover
indien men het
men worden nu
nen een bepaald
allen op het oog

lijkt veel op dat
wat we van hem

immer vonden in

ige vraagstuk ter-
aan Calvijn en de
toch had ik voor
maar op Zwingli's
t den mensch.
Zwingli al dade-
Prof. Hepp, dat
eken zal, en niet
één en hetzelfde
anorganische zoo-
). De reden voor-
in, dat God den
nner der dogmen-
onds het probleem
hoofdstuk van het
orden. En nu legt
e wet en de voor-
„tweede oorzaak”
n zonder „de wet”
dan ook cap. IV
daar de rijkdom
n toegekend; ons
van alle zijden
kinderspel. Gelijk
od en mensch in
schen de personen
oor het vraagstuk
ie begrip, van de
ingli. Niet slechts
sch door God ge-
uur, die in onder-
vertoon zou van
ld in Zijn Zoon”.)
bekende uitdruk-
van den afgrond”,
unen. Men denke
sympathie mijner-
ls de mensch bij
et, wat God voor
af, vooral als we
zulkas betoogt (de
bij, als hij de be-
r de z.g. „tweede

rite causas vocari,
merimus pertinaciter

rum opificem deum
imago et exemplum
aturis, quae de terra
ommercio et amicitia
l in hoc ut umbram
quod aliquando per

zelfde voorzienigheid, die men wat mij betreft, in al haar voorzieningen zeer speciaal mag noemen, mits dan ook alle gebruik van „stellenden“, „vergrootenden“ en „overtreffenden“ trap (speciale, specialer, speciaalste voorzienigheid) daarmee voorgoed zij afgesneden. Want ik word bij den dag benauwd voor de woorden „algemeen“ en „bijzonder“.” De hoogleraar Hepp meent nu, dat ik hier „in hooge mate afbrekend, destructief“ te werk ga. Hij brengt het citaat ten bewijze daarvan naar voren. Hij suggereert dus zijn lezers, dat inderdaad deze „onderscheiding“ „oud“ is en overal, behalve bij mij, vaststaat. Maar dat is niet waar. In de eerste plaats: sommigen hebben nog weer een allerspecialste voorzienigheid over Christus er aan toegevoegd; er is in dezen geen sprake van een vast systeem. In de tweede plaats: Dr H. Baynck schrijft: „De voorzienigheid MAG daarom wel in generalis (algemeen)... specialis (bijzonder)... en specialissima (bijzonderst)... onderscheiden worden. MAAR zij strekt TOCH als kracht Gods tot alle en tot ieder scheppel zich uit“. In de derde plaats: Dr A. Kuyper heeft blijkens Loc. de Prov., ed. Kampen, bl. 53, critiek geëffend op de geref. dogmatiek in dezen, en evenals ik, willen teruggaan naar het begin; en in de vierde plaats: Prof. Hepp citeert weer niet letterlijk; hij beweert, dat ik het heb over „algemeen, bijzonder en bijzonderst“, en dat is al weer onwaar; ik handelde over speciaal, specialer, speciaalst...

Geval 5. Op bl. 667 beweert Prof. Hepp, dat ik „de oude onderscheiding“ tusschen de KENNIS der vereeniging, der aanschouwing, of der pelgrims terzijde stel. Hij citeert hier mijn: „Wat is de Hemel?“, bl. 181. Maar daar staat duidelijk: „Heel deze onderscheiding van drieërlei „THEOLOGIE“ schijnt ons onrijp“. Ik mag niet veronderstellen, dat Prof. Hepp niet weet, wat het verschil is tusschen kennis en theologie. Wat ik dan wel veronderstellen moet inzake deze manier van „citeren“, laat ik over aan den lezer.

Voor ditmaal genoeg. Volgende week verder.

K. S.

Jaarboek der Gereformeerde Kerken.

Het Jaarboek is op den gewonen tijd verschenen. Zijn lof kan ik, voor wat de verzameling der gegevens betreffende de statistiek aangaat, gemakkelijk zingen, omdat de oer daarvan niet aan mij toekomt, doch aan hen, die geregeld de noodige aanvullingen of wijzigingen hebben aangebracht; wel moge ik enkele vriendelijke correspondenten, die onderscheiden bijzonderheden hebben opgediept, hier danken voor hun spontane medewerking.

Tot mijn blijdschap kon thans worden overgegaan tot benoeming van een tweeden redacteur. In het kerkelijk overzicht wordt daarvan dit opgemerkt: „Waren er een vorig jaar, niet voor den na het sterven van Dr J. C. Rullmann overgebleven redacteur, doch voor de uitgeefster van het Jaarboek, redenen, om niet in te gaan op de door ondergeteekende (K. S.) opgebrachte gedachte van benoeming van een tweeden redacteur, in de plaats van wijlen Dr J. C. Rullmann, was zijn deze bezwaren er niet meer, en kon een tweederedacteur worden aangezocht en werd de aangezochte (Ds F. C. Meijster) onmiddellijk bereid gevonden“. Enkele persuitingen van verleden jaar, met name eene in De D. J. Couvée in een mij van bevriende zijde toegezonden ex. van „Herleving“, zijn hiermee voldoende afgesloten.

Het Jaarboek bevat een schat van gegevens, in 480 bladzijden, compres gedrukt. Volgens de bestaande gewoonte van vele jaren is het Kerkelijk Overzicht geschreven door den oudsten redacteur. De „In Memoriam“ handelen over wijlen Ds J. P. Visscher (door Ds T. Sap); Ds E. Buurma (door Ds R. W. Huizing); Ds E. Prinsen (door Ds H. Meulink); Ds W. J. Goedmoed (door Ds K. v. d. Veen); Ds J. Snoek (door L. K. Koffman te Urk); Ds T. Kramer (door Ds A. D. C. Kok); Ds A. S. Schaafsma (door Ds K. Doornbos); Ds S. Groeneveld (door Dr S. O. Los); Ds H. Thomas (door Ds H. A. Wiersinga); Ds J. Meijer (door Ds P. Melles); Ds D. Vrieling door Ds W. Reinders); Ds S. Kamper (door Ds G. C. P. Boedt); Ds A. M. Donner (door Prof. Dr K. Dijk); Ds J. Estié (door Ds E. L. F. Nawijn); Ds J. Visser (door Ds G. A. van Nood); Ds G. Boekenooien (door Ds J. Douma van Britsum).

Heb ik me niet verteld, dan worden onder het hoofd „De Chr. Pers voor het Gereformeerde Kerkelijk leven“ 146 organen vermeld.

Het jaarboek hopen we hartelijk aan.

K. S.

Extrême verbondopvatting — bij wie?

Eén van de dingen die in onze dagen telkens pijnlijk treffen is dit, dat allerlei gedachten en beschouwingen, die in de groote dagen van Dr Kuyper gemeengoed waren onder ons volk en als bij uitstek gereformeerd werden beschouwd, thans verdacht blijken te zijn en tekenen van deformatie worden geacht.

Ik wil een paar voorbeelden noemen.

In Poos geleden schreef Dr Telder van Breda een en ander over den staat der geloovigen na den dood. Het „Calvin. Weekblad“ nam die woorden van Dr Telder over en riep luide ach en wee over zooveel nieuwichterij en sprak zelfs van belijdenis-aanranding! Maar zie — Dr Telder bleek alleen maar de opvatting van Dr Baynck's Dogmatiek op dat punt te hebben doorgegeven! Een Dogmatiek, die ieder Gereformeerd theoloog geacht wordt te kennen!

Het „Calvin. Weekblad“ zweeg na dien over deze zaak. 1)

1) Noot van de Redactie: Vergelijk hierover De Reformatie 10 Juli 1936, blz. 344, b.; Dr Telder ongeveer woordelijk Baynck's Dogmatiek, IV, 576/7....

Prof. Hepp ontdekte een van zijn deformatie-symptomen in het beweren van één onzer predikanten, dat het onjuist zou zijn te spreken van een Schep-ping smid d e l a a r. Prof. Hepp keek toen zeer dreigend en vond het heel erg!

En ach — jaren en jaren geleden had Ds Sikkil (de „oude“) hetzelfde beweerd. „Daarom achten we het niet naar Gods Woord, dat men spreekt van den Middelaar der Schepping“. „Want dan is de Heilige Geest ook Middelaar“. „Neen, maar bij de belijdenis van het Middelaarschap gaat de Heilige Schrift uit van de gevallen wereld. Het Middelaarschap heeft betrekking op de gevallen wereld“. (Preek over Zondag 6.)

Was Ds Sikkil Sr óók onder de deformateurs?

Nadien heeft zich weer een dergelijk geval voorgedaan.

De zaak is deze.

Prof. Waterink schreef een boekje, dat tot titel voert: „Aan Meeders hand tot Jezus“. In „Bouwen en Bewaren“ gaf Mevr. Gera Kraan-v. d. Burg een recensie daarvan. 't Was een heel v r i e n d e l i j k e recensie. Maar toch gaf Mevr. Kraan o.a. deze critiek:

„Over het bidden met onze kinderen zegt Professor Waterink mooie dingen; en toch...! Hij wil de term „een nieuw hartje“ behouden en de kinderen daarom laten bidden. — O, ik weet de argumenten wel: wij volwassenen bidden ook om datgene, wat wij reeds bezitten, om Gods nabijheid en om Zijn Heiligen Geest. Wij groote menschen voelen het elken dag schrijnen langs onze ziel: God ziet ons als de geheiligden door Christus, maar wij zelf zien haast uitsluitend die afkeuring karakterfouten, de zonden van ons leven, en bidden om de vernieuwing daarvan. — Maar het is iets heel anders, om zoo'n gebed om een nieuw hartje aan kinderen beneden zes jaar op te leggen. Voor een kind is bidden vragen, echt vragen en geen verzuchten... Zoo leeren wij het hen zelf immers. En wie in eigen jeugd door zoo'n uitdrukking in moeite en verwarring is geraakt en er wonderlijke gedachten aan verbonden heeft, wil zoo graag aan een jonger geslacht al dat verdriet en misverstand besparen. Als wij werkelijk gelooven, dat dit kind in Christus geheiligd is, zoeken wij naar die termen, waarin de verhouding tusschen God en hem en ons het duidelijkst wordt uitgesproken. Dan kan het onze eigen soms opkomende twijfel aan Gods beloften voedsel geven, wanneer we, vooral na stoutigheid, onze kinderen zóó laten bidden. En... wij doen daarmee ook vaak onzaglijk veel kwaad aan teere, vrome kinderzieltjes, door onze, misschien wel evangeliseerend-bedoelde vermaningen van „vroeg den Heere Jezus zoeken“ en „veel bidden om een nieuw hartje“. Een kind van, zeg twaalf jaar, dat ernst maakt met zijn staat voor God, wordt er door neêrgeplagen. Dat denkt: „vader en moeder“ of „die ouderling en dominee zien me voor een heiden aan“. Dat is onze manier om zoo'n kind „de gemeenschap der heiligen“ te doen beleven; en er zijn jaren voor nodig om hem over die schok te doen heen groeien.“

Tot zoover de critiek van Mevr. Kraan.

In het „Calvinistisch Weekblad“ werd aanstonds op deze recensie gereageerd. En dat gebeurde lang niet vriendelijk! Men leze:

„Zelfs maakte deze dame (men begrijpt: dat is Mevr. Kraan — C.V.) die zich tot tolk maakte van de extrême Verbondopvatting, bezwaar er tegen, dat kinderen bidden om „een nieuw hartje“. Conclusie „gedoopte kinderen“ mogen niet bidden om wedergeboorte en bekeering!“

De lezer zal aanstonds opgemerkt hebben, dat deze „conclusie“ in zoover onjuist is, dat Mevr. Kraan er nooit in haar leven aan gedacht heeft te betoegen, dat gedoopte kinderen niet zouden moeten bidden om „bekeering“! En ik geloof ook, dat de man, die dit in het „Calvinistisch Weekblad“ liet drukken, nooit in ernst gedacht heeft, dat Mevr. Kraan zulken onzin zou betoegen.

‘t Ging alleen over dat „nieuw hartje“, dus over de wedergeboorte.

Dit stukje uit het „Calvinistisch Weekblad“ maakte sindsdien een wandelingetje in onze pers en het werd op z'n marsch begeleid door menig „ach en wee“ van de belangstellende kijkers terzijde van zijn weg.

✱

Waarom ik er op terug kom?

‘t Herinnerde mij indertijd aanstonds, dat Dr Kuyper ook over deze kwestie geschreven had. Maar ‘kwist niet meer precies waar. Voor enkele weken evenwel kwam ik het bewuste artikel weer tegen. En ik wil het den lezers van „De Reformatie“ niet onthouden. Vanwege de leering en ook een beetje vanwege de tragische ironie.

In 1892 werd n.l. aan Dr Kuyper de vraag gericht „of iemand, die leeft onder het verbond, maar van zijn deelgenootschap aan het verbond nog niet de bewustheid om draagt, bidden mag: Plant mij in in Christus en schenk mij het geloof“.

Men ziet dezelfde kwestie, alleen nog wat sterker geaccentueerd, want de vraag betreft bij den man uit 1892 niet alleen kinderen, maar ook volwassenen.

En wat antwoordt nu Dr Kuyper in de spanningsvolle dagen, die aan de vereeniging van '92 vooraf gingen? Men leze („Heraut“, No. 736, 31 Jan. 1892):

„Aan het verzoek om eenig antwoord op deze vraag, is licht te voldoen.

Ge zult nooit bidden: „Heere, verkiez mij onder uw uitverkorenen“, omdat de daad der verkiezing achter het geloovig gebed ligt, en er dus nooit het voorwerp van kan zijn.

Ge zult nooit bidden: „Heere, roep mij“, omdat de roeping ten leven altoos aan het geloovig gebed

voorafgaat, en er dus nooit het voorwerp van kan zijn.

Maar wel leert de Heilige Schrift ons bidden: „Bekeer mij, zoo zal ik bekeerd zijn“. „Vernieuw in het binnenste van mij een vasten geest“. „Neem Uwen Heiligen Geest niet van mij“. „Vermeerder ons het geloof“, enz.

Als regel geldt dus, dat al hetgeen achter het eerste opkomen van het geloovig gebed ligt en hetgeen er de grond van is, niet zelf in het gebed kan worden afgebeden.

In geen geloovig gebed kan dus gebeden worden: Verkiez mij, of zet mij over uit den dood in het leven, of schenk mij het geloofsvermogen.

Daarentegen kan er wel gebeden worden: „Wij mij het geloof deelachtig maken“, overmits dit doelen kan op het uitkomen van uw geloof uit zijn wortel en op de vruchten, waarin het geloof naar buiten treedt, of ook op het weer uitkomen van het geloof na tijden van donkerheid en afval.

En zoo is er op zichzelf ook geen bezwaar tegen de bede: „Wij mij implanten in Christus“, voor zooveel daarmee bedoeld wordt, dat men zelf de levende ziels-gemeenschap met den Middelaar nog niet ervaart, en mits men niet bedoelt te zeggen, dat er tusschen zijn ziel en den Middelaar nog geen band van Godswege gelegd is.

Dit alles geldt intusschen alleen van het geloovig gebed.

Is de bidder een persoon, die nog op de manier der van God vervreemden bidt, dan is er natuurlijk geen regel voor zijn gebed te stellen. Zulk een bidt zonder nog de ordinantie Gods voor het gebed te kennen, zonder een grondslag te hebben waarop hij pleit, en zonder te weten waar hij om bidden moet.

Is er daarentegen sprake van het gebed in de kerken Gods, in een kring van geloovigen, of in de hedeel van iemand in wien het werk der genade de eerste ritselingen van het gebed teweeg brengt, dan blijven we vasthouden aan de uitlegging, die onze Catechismus voor het gebed geeft; dan verwijzen we naar de formuliergebeden, die in onze Liturgie staan; dan wijzen we bovenal op de gebedspraktijk, die de Schrift zelve ons biedt; en dan achten we ‘t boven gegeven antwoord op de gedane vraag hiermee in overeenstemming.

Alleen lette men er wel op, dat het alleen hangt aan den zin, dien ge in uw woorden legt. Bedoelt ge b.v. „wedergeboorte“ zóó, dat ze uw geheele heiligmaking in zich sluit, dan kunt ge er zeer zeker, en moet ge er om bidden; **terwijl omgekeerd als ge er alleen onder verstaat, de implanting van de eerste levenskiem, deze bede in het geloovig gebed geen plaats heeft.**

Van „extrême verbondsbeschouwing“ werd gesproken. Bij wie is ze te vinden?

Als Kuyper gekend en werkelijk gevolgd werd, zou het er op het oogenblik zoo heel anders uitzien in menig opzicht.

H.

C. V.

Oom Paul.

De heldhaftige geschiedenis van Zuid-Afrika, door Marjorie Juta.
Geautoriseerde vertaling van R. Wiessing-De Sterke. — 's-Gravenhage, H. P. Leopolds Uitg.-Mij.

Het is bijna 40 jaren geleden, dat Dr J. F. van Oordt zijn prachtig werk over Paul Kruger en de opkomst der Zuid-Afrikaansche Republiek deed verschijnen, groot 901 bladzijden. Hij verklaart in de inleiding, dat hij moest kiezen tusschen het Transvaalsche en het Engelsche standpunt bij de levensbeschrijving van Oom Paul. Als Afrikaner koos hij van zelf het Transvaalsche gezichtspunt.

Thans na 40 jaren verscheen bovengenoemd werk van de hand eener dame, die van Hollandsch-Afrikaansche geboorte is. Zij schreef in het Engelsch onder den titel: „The pace of the ox“, d.i. De stap van de os. De vertaalster is een Nederlandsche dame, die het werk den titel heeft gegeven van „Oom Paul“. De firma Leopold te 's Gravenhage heeft het werk, groot 241 bladzijden, op degelijk papier met fraaie letter gedrukt en er elf illustraties aan toegevoegd, alle verband houdende met het leven van Oom Paul.

In vier hoofdstukken wordt de wording van de Transvaalsche Republiek beschreven, in de twee volgende de worsteling met Engeland, terwijl het slothoofdstuk luidt: Ballingschap.

De groote Polgieter-trek, waartoe de Krugers behoorden, wordt in het eerste hoofdstuk treffend beschreven. De moorden, door de kaffers gepleegd, de slag bij Vechtkop, het verraderlijk ombrengen van kommandant Piet Retief en de slag bij Bloedrivier gaan hier onze oogen als in een film voorbij. Dan volgt de Trek naar het hooie Noorden en de vestiging in Potchefstroom en Rustenburg. De jeugd van Oom Paul wordt in deze verhalen ingevlochten. Wij zien hoe de 14-jarige Paul zijn eersten leeuw neerschiet, en dien leeuw laat brullen na zijn dood, door plotseling op zijn lijf te springen, zoodat zijn nieuwsgierige makker Hugo, die de tanden van den leeuw bekeek, van schrik achterover tuimelde. Ook zien we hem in gevechten met een buffel en met een olifant.

De schrijfster kent ook het verhaal van Pauls zwemtocht over de Vaalrivier, toen niemand er

door durfde bezoeken, gehuwd is.

Het verhaal door het sp is algemeen ter niet d maar door te slachten dier te ste

De bekeerd noemd een Zijn eerste den dood a bergen in uitgepul van terwijl hij opend en af, want i in overtuig de Heilige dat zijn zo worden, li nemen. Te door een aan de Jal Toen kwar het Lam neemt! Dr zijn hart. f de hand g mijnleven

Bij de b telt de sch werd hij d en het wil zoeken. 't zijn gevolg kwamen u hij hoogme op bad hi nemen, wa

Op de Kruger ku op te mer kaffers hel hij een be mandanten leefden. O verzoening Van het schrijfster „Doppers“ ten een do boekje van pers, dan Doppers w kerken, die godsdienst waren de volk

Ook is matic) wa ontstond r gelijk op Trek was meerde ge Terloops z is geweest kerk in Tr kwamen st vaal. De ' diend door van de K Transvaal Hoff en V atweek va verwaarlo Venter, vi Caspar K om hulp synode va werd Ds digd, om t in Zuid-Af is daarop den sering De histo rige presi nexatie va testen der schrijfster ding van geteekend. vaalsche I driemansc den beken generaal In Mei maal tot i met gener land, was tot stand Republiek tracten al Pretoria— Kruger k annam i Na zijn met Cecil